

of business activity reflects the level of social responsibility as a moral and ethical responsibility of companies for the quality level of products, services (works) and create a harmonious environment for relations between employees, partners, customers and society and the state generally in solving social problems. Further scientific study requires a decision on creation of favorable organizational and legal conditions to encourage corporate social responsibility and its effective implementation, using all methods and mechanisms.

Key words: *management, entrepreneurship, management system, principles of management, business social responsibility.*

Одержано 14.02.2016 р.

УДК 005.591.4

Зікій Наталія Леонідівна,
*аспірант кафедри готельно-ресторанного бізнесу,
Київський національний торговельно-економічний університет*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДЕФІНІЦІЇ «РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА»

У статті розкрито теоретичні основи дефініції «реструктуризація підприємства», охарактеризовано мету та цілі проведення реструктуризації. Метою статті є аналіз та узагальнення теоретичних засад поняття «реструктуризація підприємства», а також систематизація мети та цілей проведення реструктуризаційних заходів. Для досягнення поставленої мети у статті використано методи аналізу, синтезу та порівняльного аналізу. В статті визначено, що сьогодні не існує єдиної думки щодо трактування дефініції «реструктуризація підприємства». Аналіз суперечливих поглядів різних науковців дав змогу зробити висновок, що реструктуризація підприємства є багатоаспектним та широким поняттям, яке вимагає детального дослідження та глибокого вивчення. Обґрунтовано, що реструктуризація підприємства – це процес комплексних заходів, спрямованих на ефективне функціонування суб'єкта господарювання і виступає своєрідним каталізатором успіху діяльності організації. Проведений аналіз досліджень науковців дав змогу визначити, що мета проведення реструктуризаційних змін на підприємстві є досить різноманітною та залежить від економіки країни, факторів ринкового середовища, життєвого циклу підприємства, але кінцевий результат зводиться або до підвищення ефективності діяльності підприємства, або до забезпечення виживання на ринку. Детальний аналіз цілей проведення реструктуризації дав змогу виділити дві основні групи: державні та локальні. Своєю чергою, до локальних віднесено: правові, управлінські, економічні, технологічні, фінансові, виробничі, техніко-технологічні, структурні та соціальні. Практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення статті мають прикладне значення та можуть бути використані в будь-якій економічній діяльності підприємств в сучасних умовах господарювання. Дослідження мети та цілей проведення реструктуризації стало підґрунтям до визначення у подальших дослідженнях різноманітності класифікаційних ознак реструктуризаційних перетворень підприємства.

Ключові слова: *зміни, напрям, діяльність, реструктуризація, підприємство.*

ВСТУП

Враховуючи політичну та економічну нестабільність сьогодення нашої країни, суб'єктам господарювання необхідно активно спостерігати за станом на конкурентному ринку, вчасно спланувати, проводити зміни і завжди бути готовими до змін. Динамічний розвиток ринкового середовища вимагає від підприємств швидкої реакції у відповідь, тому вчасно проведені зміни на підприємстві є ключовим фактором успіху утримання своєї позиції на ринку та поліпшення економічного зростання діяльності.

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси, які відбуваються на ринку, змушують керівництво підприємств приймати кардинальні рішення задля виживання серед конкурентів, покращення показників економічного

росту діяльності та підвищення інвестиційної привабливості. Ефективна робота будь-якого підприємства неможлива без проведення трансформаційних змін.

У сучасних тенденціях розвитку ринкового середовища, задля забезпечення конкурентоспроможності підприємства застосовують в своїй діяльності реструктуризацію. Це багатоаспектний та комплексний процес, націлений на збереження ринкової позиції та підвищенні інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання. Вчасність проведення реструктуризаційних змін та грамотність розроблення програми даних змін часто призводить до ефективності їх реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних аспектів дефініції «реструктуризація підприємств» знайшли висвітлення

у працях таких науковців, як: М. Аїстова [1], І. Бабій [3], М. Білик [4], П. Друкер [8], В. Жданов [9], В. Заболотний [10], В. Крижанівський [12], О. Терещенко [22], І. Мазур, В. Шапіро [14] та інших. Але проведений аналіз наукових праць показав необхідність у проведенні дослідження теоретичних положень даного поняття, його узагальнення та особливостей у визначенні мети і цілей.

Мета статті (постановка завдання). Мета статті полягає в аналізі та узагальненні теоретичних засад поняття «реструктуризації підприємства», а також в систематизації мети та цілей проведення реструктуризаційних заходів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дефініція «реструктуризація підприємства» у вітчизняній практиці з'явилась ще на початку 90-х років ХХ століття, першопричиною застосування якої було подолання кризових явищ та виживання на ринку серед конкурентів. В умовах сучасного розвитку підприємницької діяльності із забезпеченням її конкурентоспроможності актуальність використання даного поняття не втратила сенсу. Тому, враховуючи значну кількість та вагомість досліджень у науковому полі щодо теоретичних положень, трактування дефініції «реструктуризація підприємства» переосмислюється. На сьогодні ведеться дискусія щодо трактування даного поняття.

О. Терещенко, Н. Волошанюк стверджують, що реструктуризація – це комплекс фінансово-економічних, організаційних і правових заходів, спрямованих на оновлення структури підприємства й управління, фінансів і виробництва, організаційно-правової форми діяльності, що дають змогу вдосконалити фінансово-економічні відносини підприємства для забезпечення ефективного використання його потенціалу та збільшення його ринкової вартості [23, с. 84].

Компаративний аналіз поглядів науковців [2; 13, с. 112] щодо трактування дефініції «реструктуризація підприємства» дозволив виділити спільні та відмінні риси. Спільною ознакою є мета впровадження реструктуризації в діяльність підприємства: підвищення ефективності виробництва, збільшення обсягів випуску конкурентної продукції, покращення фінансового стану підприємства та його адаптації між підприємствами-конкурентами. Відмінність полягає в широті та різноманітності здійснення реструктуризаційних заходів.

Ю. Великий, І. Косарева, В. Прохорова, О. Майборода під реструктуризацією розуміють спосіб забезпечення оптимального функціонування підприємства в безупинно мінливих ринкових умовах відповідно до стратегії його розвитку шляхом проведення комплексу заходів організаційно-економічного, техніко-технологічного та фінансового характеру, спрямованих на підвищення ефективності виробництва, зростання конкурентоспроможності і зміцнення фінансової стійкості [5, с. 40-41].

Г. Козицька стверджує, що реструктуризація – це процес формування у підприємства потенційної спроможності до реагування, у т. ч. превентивного, на

зміни зовнішнього середовища відповідно до стратегії його розвитку шляхом проведення комплексу організаційно-економічних, техніко-технологічних, правових і фінансових заходів, спрямованих на зростання його ринкової вартості [11, с. 6].

А. Алпатова, С. Бойко, О. Євсєєва вважають, що реструктуризація – це спосіб адаптації діяльності підприємств до безперервно мінливих ринкових умов шляхом здійснення комплексу заходів організаційно-економічного, техніко-технологічного і фінансового характеру, які здатні забезпечити зростання ефективної діяльності, підвищення конкурентоспроможності і зміцнення фінансової стабільності [15].

А. Галушко визначає реструктуризацію як систему заходів щодо адаптації діяльності підприємства до ринкових умов, що в сукупності забезпечують зростання ефективності виробництва [7].

Найсучаснішим, на нашу думку, є трактування Ченаш В., який під реструктуризацією підприємства розуміє процес системної оптимізації діяльності підприємства шляхом реалізації відповідного комплексу інноваційноспрямованих заходів щодо перебудови організаційної та (або) управлінської сфери підприємства, який дає змогу забезпечити перманентну адаптивність і стійкість, зростання конкурентоспроможності, прибутковості, ринкової вартості та реалізацію потенціалу економічного розвитку підприємства у довгостроковому періоді. Автор виділяє важливі характеристики сутності категорії «реструктуризація підприємства» в сучасних економічних умовах:

1) реструктуризація є одним із ключових напрямів діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, цільовим орієнтиром якого є забезпечення ведення успішного бізнесу;

2) реструктуризація передбачає системний характер діяльності підприємства. Адже, процес реструктуризації базується на ефективній реалізації багатоаспектного взаємопов'язаного комплексу процесів, методів, заходів широкого діапазону дії від діагностики до реорганізації організаційної структури, бізнес-процесів шляхом використання сучасних інструментів менеджменту [24, с. 57].

Аналіз широкого кола поглядів різних науковців дає підставу стверджувати, що дефініція «реструктуризація підприємства» є багатоаспектним та широким поняттям. Одні науковці розглядають реструктуризацію лише в фінансовому аспекті, інші – як перетворення підприємницької діяльності в цілому. Для когось реструктуризація – це явище, для інших – це комплексний процес, а дехто інтерпретує реструктуризацію як спосіб адаптації до мінливих умов.

На нашу думку, доцільним буде введення в наукове поле трактування дефініції «реструктуризація підприємства» як комплексного процесу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на зміну форм власності, організаційно-управлінську, виробничу та фінансову структури з метою виживання в конкурентному середовищі, покращення фінансово-економічного стану, підвищення якості продукції, рівня довіри споживачів та інвестиційної привабливості підприємства.

Змістовне та функціональне наповнення дефініції «реструктуризація» повинне націлити підприємство на аналіз свого фінансово-економічного стану, конкурентного середовища, вимог споживачів, ринкової частки та власних можливостей задовольнити потреби кожного із споживачів.

Реструктуризація підприємства є досить складним та комплексним процесом, який повинен враховувати специфіку діяльності організації, а також стосуватися кожного підрозділу. Адже досягнення запланованого результату залежить від комплексності проведених заходів. Створення програми реструктуризаційних заходів є індивідуальною для кожного окремого підприємства із врахуванням таких чинників як: вік існування та розмір підприємства, ринкова частка, загальний фінансово-економічний стан, політичний та економічний стан країни в цілому. Особливої уваги заслуговують цілі та мета проведення реструктуризації, які повинні впливати із цілей функціонування господарюючого суб'єкта та стратегій його розвитку.

Розробка цілей має ґрунтуватися на чітко визначеній і сформульованій меті реструктуризації підприємства і включати такі питання: аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на

господарську діяльність підприємства; вибір варіанту (виду) реструктуризації підприємства; обґрунтування стратегічного розвитку підприємства; оцінка можливості подолання труднощів у період реструктуризації; розробка бізнес-плану реструктуризованого підприємства. Вибір варіанту або виду реструктуризації підприємства полягає у виборі варіанту, який повністю відповідатиме вимогам і пріоритетам розвитку підприємства, високій технологічності виробництва та конкурентоспроможності продукції. Реструктуризація кожного підприємства має свої особливості. Вони зумовлені його фінансово-економічним станом, завданнями, фінансовими та іншими можливостями тих, хто здійснює реструктуризацію [6].

Мета проведення реструктуризаційних змін на підприємстві є досить різноманітною та залежить від економіки країни, факторів ринкового середовища, життєвого циклу підприємства, але кінцевий результат зводиться або до підвищення ефективності діяльності підприємства, або до забезпечення виживання на ринку.

Проаналізувавши різні наукові погляди нами систематизовано основні підходи до формування мети проведення реструктуризації (табл. 1).

Таблиця 1

Формулювання мети проведення реструктуризації

Автор	Мета реструктуризації
Мішин С. І [17]	підвищення ефективності роботи підприємства в цілому; адаптація до вимог оточуючого середовища; збереження життєздатності виробництва
Андрієвська Є. В. [2]	приспособлення до змін ринкового середовища
Семакін А. В. [21]	підвищення ефективності роботи всіх функцій підприємства
Мельнік М. А. [16]	поліпшення результатів діяльності підприємства і його ліквідності
Назаров Н. К. [18]	здійснення розроблених заходів, спрямованих на зростання конкурентоспроможності підприємства, розширення сфери діяльності, зміцнення його позицій на ринку

Для формулювання мети запроваджуваних заходів необхідно проаналізувати фінансово-економічний стан підприємства, сильні та слабкі його сторони, дослідити фактори впливу на підприємницьку діяльність, переглянути план розвитку підприємства та його основні стратегії. Важливо, щоб мета реструктуризаційних заходів співпадала із основною метою існування підприємства, що є підґрунтям ефективного досягнення запланованого результату. Залежно від поставленої мети розробляються цілі, яких бажає досягнути підприємство в результаті проведення реструктуризації.

Г. Олійник, узагальнивши думки фахівців, робить висновок, що основними цілями реструктуризації є підвищення ефективності на якісно новому рівні функціонування, збільшення потенціалу і вартості капіталу галузі [19].

С. Мішин головними цілями реструктуризації вважає: підвищення ефективності роботи підприємства в цілому; адаптація до вимог оточуючого середовища; збереження життєздатності виробництва [17]. В. Прохорова, Ю. Безугла. основними цілями реструктуризації виділяють: швидке відновлення платоспроможності, а також відновлення достатнього

рівня фінансової стійкості підприємства для уникнення його банкрутства [20, с. 70]. Дослідивши існуючу класифікацію цілей, нами доповнено класифікаційні ознаки та систематизовано існуючі підходи [5, с. 40; 17] (рис. 1).

На рис. 1 зображено дворівневі цілі: державні та локальні, які стосуються безпосередньо окремого підприємства. Розробка цілей впровадження реструктуризаційних заходів вимагає формування чітких завдань із центрами відповідальності. Для досягнення успішного результату (цілей) запроваджуваних заходів важливу роль відіграють комплексний підхід, кваліфікованість персоналу, його обізнаність та зацікавленість.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В умовах ускладнення економічної кон'юнктури дефініція «реструктуризація підприємства» набуває все більшого використання у практичній діяльності підприємств. Перед застосуванням даного поняття необхідно детально дослідити його теоретичне підґрунтя, оскільки аналіз поглядів науковців свідчить

про складність, багатоаспектність та ефективність застосування у будь-яких сферах економічної діяльності. Вибір мети потребує розроблення чітких цілей для її досягнення. Дослідження мети та цілей

проведення реструктуризації стало підґрунтям до визначення у подальших дослідженнях класифікаційних ознак реструктуризаційних перетворень підприємства.

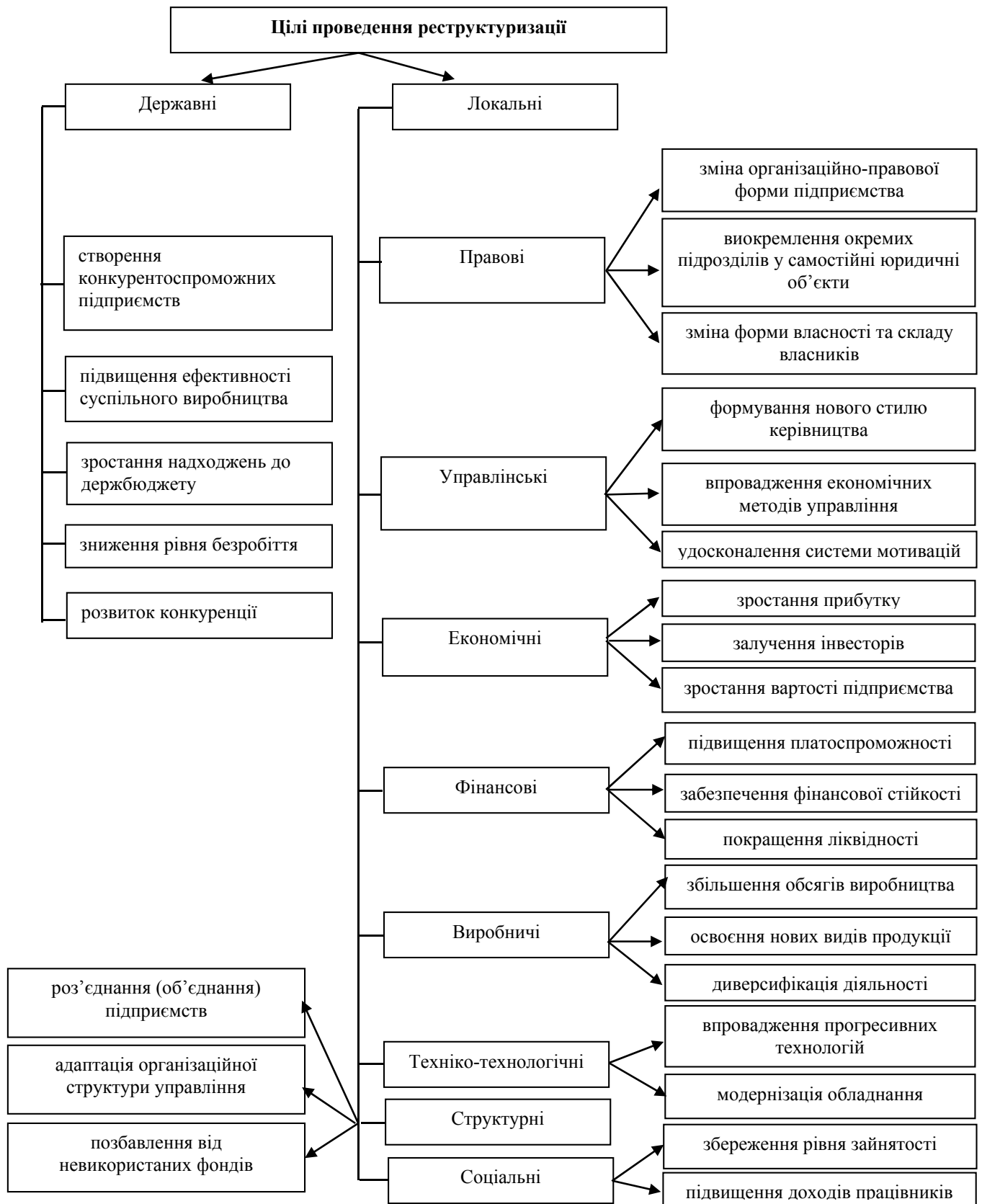

Рис. 1. Класифікація цілей реструктуризації

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аистова М. Д. Реструктуризация предприятий. Стратегии, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразованиям / М. Д. Аистова. – М.: Альпина Паблишер, 2002. – 287 с.
2. Андрієвська Є. В. Поняття та сутність процесу реструктуризації промислових підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2734/1/Поняття%20та%20сутність%20процесу%20реструктуризації%20промислових%20підприємств.pdf>.
3. Бабій І. В. Організаційно-економічний механізм реструктуризації в антикризовому управлінні підприємством: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / І. В. Бабій. – Хмельницький, 2012. – 21 с.
4. Білик М. Сутність та класифікація реструктуризації державних підприємств / М. Білик // Економіст. – 2000. – № 1. – С. 96-99.
5. Вятрович О. Реструктуризація як важливий спосіб забезпечення життєдіяльності підприємства / О. Вятрович // Економіст. – Київ, 2011. – №7 (297). – С. 40-42.
6. Гавкалова Н. Л. Реструктуризація як засіб фінансового оздоровлення підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.napks.edu.ua/library/compilations_yak/eiu/2012/6/p_14_17.pdf.
7. Галушко А. Управління реструктуризацією великих акціонерних товариств: автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: спец. 08.06.01 – економіка, організація та управління підприємствами / А. В. Галушко; Харківський державний економічний університет. – Харків, 2003. – 23 с.
8. Друкер П. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения / П. Друкер. – М.: ФАИР – Пресс, 2003. – 288 с.
9. Жданов В. В. Предпосылки и экономический механизм реструктуризации предприятий / В. В. Жданов // Известия. Рос. гос. педагог. ун-та им. А.И. Герцена. – 2008. – № 49. – С. 52-55.
10. Заболотний В. М. Реструктуризація і конкурентоспроможність українських підприємств: сутність і підходи / В. М. Заболотний // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2000. – № 2(90). – С. 71-72.
11. Козицька Г. В. Реструктуризація підприємств в умовах ринкових відносин: автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Г. В. Козицька; Приазовський державний технічний університет. – Маріуполь, 2008. – 20 с.
12. Крижановский В. Г. Реструктуризация предприятия / В. Г. Крижановский. – М.: Изд-во «ПРИОР» «ИВАКО Аналитик», 1998. – 48 с.
13. Леміш К. М. Основи формування механізму реструктуризації промислових підприємств / К. М. Леміш // Економіка і регіон. – № 25-С2 (спеціальний випуск 2). – 2010. – С. 111-115.
14. Мазур И. И. Реструктуризация предприятий и компаний / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро и др. – М. Высшая школа, 2000. – 587 с.
15. Мельник І. Є. Реінжиніринг бізнес-процесів підприємств сфери послуг: дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / І. Є. Мельник. – К., 2005. – 178 с.
16. Мельник М. А. Передумови оперативної реструктуризації підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/3256/1/Melnik.pdf>.
17. Мішин С. І. Реструктуризація підприємства як інструмент антикризового управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_137/28.pdf.
18. Назаров Н. К. Реструктуризація персоналу: зміни у кадровій політиці та кадровій стратегії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Актуальні%20проблеми%20управління/2011/14/13_14_2011.html.
19. Олійник Г. Ю. Теоретико-методологічні основи реструктуризації залізничного транспорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2972>.
20. Прохорова В. В. Реструктуризація в системі антикризового управління промисловими підприємствами України / В. В. Прохорова, Ю. Є. Безугла // Вестник Национального технического университета «ХПИ». – Харьков, 2009. – № 36. – С. 69-73.
21. Семакін А. В. Сутність та основні етапи проведення реструктуризації підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.academia.edu/6592148/СУТНІСТЬ_ТА_ОСНОВНІ_ЕТАПИ_ПРОВЕДЕННЯ_РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ_ПІДПРИЄМСТВА.
22. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посібник / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2000. – 217 с.
23. Терещенко О. О. Фінансові домінанти реструктуризації підприємств / О. О. Терещенко, Н. В. Волошанюк // Фінанси України. – № 4, 2009. – С. 82-90.
24. Ченаш В. С. Економічні основи процесу реструктуризації підприємств / В. С. Ченаш // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 5(10). – С. 55-61.

Зикий Наталя Леонидовна

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ДЕФИНИЦИИ «РЕСТРУКТУРИЗАЦИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ»

В статье раскрыты теоретические основы дефиниции «реструктуризация предприятия», охарактеризованы цели проведения реструктуризации. Целью статьи является анализ и обобщение теоретических основ понятия «реструктуризация предприятия», а также систематизация целей проведения реструктуризационных мер. Для достижения поставленной цели в статье использованы методы анализа, синтеза и сравнительного анализа. В статье определено, что сегодня не существует единственного мнения относительно трактовки дефиниции «реструктуризация предприятия». Анализ противоречивых взглядов различных ученых позволил сделать вывод, что реструктуризация предприятия является многоаспектным и широким понятием, которое требует детального исследования и глубокого изучения. Обосновано, что реструктуризация предприятия – это процесс комплексных мер, направленных на эффективное функционирование предприятия и выступает своеобразным катализатором успеха деятельности организации. Проведенный анализ исследований ученых позволил определить, что цель проведения реструктуризационных изменений на предприятии весьма разнообразна и зависит от экономики страны, факторов рыночной среды, жизненного цикла предприятия, но конечный результат в целом сводится либо к повышению эффективности деятельности предприятия, или к обеспечению выживания на рынке. Детальный анализ целей проведения реструктуризации позволил выделить две основные группы: государственные и локальные, в свою очередь, к локальным отнесены: правовые, управленческие, экономические, технологические, финансовые, производственные, технико-технологические, структурные и социальные. Практическая значимость исследования заключается в том, что теоретические положения статьи имеют прикладное значение и могут быть использованы в любой экономической деятельности предприятий в современных условиях хозяйствования. Исследование целей проведения реструктуризации стало основой к определению в дальнейших исследованиях разнообразия классификационных признаков реструктуризационных преобразований предприятия.

Ключевые слова: изменения, направление, деятельность, реструктуризация, предприятие.

Zikiy N.

CONCEPTUAL BASES OF DEFINITION "RESTRUCTURING OF THE COMPANY"

The theoretical basis of the definition of "restructuring of the company" has been disclosed, the goals and objectives of the restructuring have been described. The aim of the article is to analyze and summarize the theoretical foundations of the concept of "enterprise restructuring", as well as the systematization of the goals and objectives of the restructuring measures. To achieve this goal the methods of analysis, synthesis and comparative analysis have been used in the article. It has been determined that today there is no consensus on the interpretation of the definition of "restructuring of the company." Analysis of conflicting views of various scientists led to the conclusion that the restructuring of the company is multifaceted and broad concept which requires detailed research and in-depth study. It has been proved that the restructuring of the company is a process of comprehensive measures aimed at the effective operation of the company and acts as a catalyst for the success of the organization. The analysis of scientific research allowed to determine that the goal of restructuring changes in the company is very diverse and depends on the country's economy, the market environment factors, the life cycle of the enterprise, but the end result is reduced either to improve the efficiency of the company, or to ensure the survival of the market. A detailed analysis of the restructuring goals made it possible to distinguish two main groups: national and local. In turn, local are: legal, administrative, economic, technological, financial, operational, technical and technological, structural and social. The practical significance of the study lies in the fact that the theoretical part of the article has practical value and can be used in any economic activity of the enterprises in modern conditions of managing. Research of aims and objectives of the restructuring was the basis for the definition in further studies the diversity of classifications enterprise transformation restructuring.

Keywords: changes, direction, the activitie, the restructuring, enterprise.

Одержано 15.02.2016 р.